

Prof. dr hab. Marzenna Zaorska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Katedra Pedagogiki Specjalnej

**Opinia o dorobku naukowym oraz rozprawie habilitacyjnej dr Beaty Borowskiej-Beszty
pt. „Etnografia stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju”
(Wydawnictwo UMK, Toruń 2013) w związku z ubieganiem się o stopień naukowy
doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie pedagogiki**

Ocena dorobku naukowego

Dr Beata Borowska-Beszta studia magisterskie w zakresie pedagogiki (specjalność: nauczanie początkowe) ukończyła w roku 1992, na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Tytuł pracy magisterskiej: *Współczesny system opieki nad dziećmi/osobami niepełnosprawnymi umysłowo w Stanach Zjednoczonych ze szczególnym uwzględnieniem Stanu Illinois* (promotor: dr art. rzeźb. kw. II st. A. Wojciechowski). W roku 1998 uzupełniła swoje wykształcenie w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie (aktualnie: Akademia Pedagogiki Specjalnej), na Studiach Podyplomowych z Oligofrenopedagogiki, uzyskując specjalność oligofrenopedagoga.

Doktorem nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki została w roku 2003 (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), na podstawie przygotowanej rozprawy doktorskiej pt.: *Konflikt jako element terapii (Studium terapii pedagogicznej osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju)*. Promotorem pracy doktorskiej był dr art. rzeźb. kw. II st. A. Wojciechowski, prof. UMK; recenzentami byli: prof. dr hab. M. Chodkowska z UMCS w Lublinie oraz prof. dr hab. F. Wojciechowski UJ. Będąc jeszcze studentką (na piątym roku studiów; 1992 r.) podjęła zatrudnienie, na stanowisku technicznym, w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (w Pracowni Rozwijania Twórczości Osób Niepełnosprawnych). Następnie, w roku 1996, została zatrudniona na stanowisku asystenta w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej Instytutu Pedagogiki, Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W latach 2004-2007 pracowała na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej, Instytutu Pedagogiki UMK w Toruniu, a od roku 2007 w Katedrze Pedagogiki (Pracownia Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań), kolejno w Katedrze Pedagogiki Specjalnej. Ponadto, w latach 1993-2000 pracowała na stanowisku instruktora terapii zajęciowej

w Warsztatach Terapii Zajęciowej „Pracownia” w Toruniu.

Przed doktoratem opublikowała 6 artykułów oraz 4 autorskie podrozdziały w książce, pt.: *Formowanie się wspólnoty im. Brata Alberta w Radwanowicach*, której jest współredaktorem (wspólnie z dr art. rzeźb. kw. II st. A. Wojciechowskim, prof. UMK), oraz uczestniczyła czynnie w 6 konferencjach, w tym w dwóch Zjazdach Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (Poznań, Olsztyn) i jednej konferencji zagranicznej. Przed doktoratem uczestniczyła także w jednym jakościowym projekcie badawczym (grancie wewnętrznym zespołowym UMK, we współpracy z Fundacją im. Brata Alberta w Radwanowicach koło Krakowa). W danym czasie podstawowy obszar zainteresowań badawczych Habilitantki obejmował kwestie relacji kultury dominującej z kulturami niepełnosprawności. Badania realizowała w oparciu o tzw. strategię badań w działaniu, badań kolaboracyjnych, kwerendy literatury obcojęzycznej oraz jakościowy warsztat metodologiczny, a w szczególności w oparciu o strategię badań etnograficznych, opracowaną przez J. Spradleya.

Po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała 4 monografie autorskie oraz 1 książkę pod redakcją, w której jest autorką 2 rozdziałów, 2 podrozdziałów, a 2 podrozdziały napisała we współautorstwie ze studentkami Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów UMK, Sekcji Pedagogiki Specjalnej, której jestem opiekunem (od 2004 roku) oraz 25 artykułów i rozdziałów w pracach pod redakcją i/lub współredakcją innych autorów, albo opublikowanych w czasopiśmie naukowych (w tym dwa za granicą).

Dorobek naukowy Habilitantki (po doktoracie) jest związany z czynnym uczestnictwem w jakościowych projektach badawczych (polskich i zagranicznych), w których była zarówno kierownikiem projektu, jak i członkiem zespołu badawczego. Kierowała projektami jakościowymi (1 grantem MNiSW, 3 grantami wewnętrznymi UMK, w tym 1 zespołowym). Od roku 2012 kierowała i nadal kieruje 1 projektem zagranicznym, współfinansowanym przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika i Academie de Lyon (Francja). Zagraniczny projekt naukowy, dotyczący badania francuskiego systemu kształcenia i rehabilitacji osób w sytuacji niepełnosprawności, jest w trakcie realizacji (do końca 2014 roku). Jako pracownik UMK była członkiem zespołu badawczego w 1 zespołowym, międzyuczelnianym projekcie jakościowym, dotyczącym badań biograficznych, we współpracy z Zakładem Andragogiki i Gerontologii Społecznej, Uniwersytetu Łódzkiego. Dwukrotnie występowała w roli eksperta w badaniach surveyowych, prowadzonych online, przez Uniwersytet w Tel Avivie, co skutkowało udziałem (w roku 2008 i 2011) w dwóch europejskich projektach, koordynowanych przez dra Tali Soffera z Uniwersytetu w Tel Avivie: pierwszy dotyczył problematyki rozwoju nauk społecznych i humanistycznych w

Europie; drugi: badań nad problematyką zmian postrzegania prywatności. Od marca 2013 jest członkiem międzynarodowego zespołu badawczego, kierowanego przez profesora antropologii C. Gardou, z Uniwersytetu Lumiere w Lyon.

Po doktoracie, tzn. od roku 2003, uczestniczyła w 23 konferencjach naukowych, w tym w zjazdach towarzystw naukowych (Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego), konferencjach zagranicznych (Czechy - 2005, Ukraina - 2011), międzynarodowych i ogólnopolskich. W roku 2011 i 2013 współorganizowała cykliczną konferencję pt.: *Osoba z niepełnosprawnością we współczesnej rzeczywistości społecznej*, organizowaną przez Katedrę Pedagogiki Specjalnej, WNP, UMK w Toruniu. Jest pomysłodawczynią i współorganizatorką I Seminarium Metodologii Pedagogiki Specjalnej (umieszczone jest w harmonogramie konferencji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i zaplanowane na 3.12.2013 roku). Jest członkiem Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego (2008) oraz była członkiem *Českej Pedagogické Společnosti* (od lutego do grudnia 2006 roku); członkiem zespołu redakcyjnego lub rady naukowej czasopism: „Edukacja Otwarta” (od 2002 roku do chwili obecnej; wydawca: Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku - członek zespołu redakcyjnego; czasopismo z Listy B), „Studia Kulturowo-Edukacyjne” (od 2011 do chwili obecnej; wydawca: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie - członek rady naukowej; to czasopismo elektroniczne wydawane pod patronatem naukowym Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk).

Obszary/pola zainteresowań badawczych

W *spectrum* działalności naukowej Habilitantki znajdują się następujące obszary/pola badawcze:

- badania nad formalnymi i nieformalnymi systemami edukacji i wsparcia w Polsce i zagranicą;
- teoretyczne podstawy i praktyczne aplikacje metodologii kwalitatywnej w badaniach kultur niepełnosprawności;
- terapia przez pisanie twórcze osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju, w tym z niepełnosprawnością intelektualną;
- badania procesów enkulturacji i akulturacji w relacjach między kulturą dominującą i osobami dorosłymi z zaburzeniami rozwoju, w tym z niepełnosprawnością intelektualną;
- badania stylu życia dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju w tym z dominującą dysfunkcją intelektualną.

1) Badania nad formalnymi i nieformalnymi systemami edukacji i wsparcia w Polsce

i zagranicą są ważnym obszarem zainteresowań badawczych dr Beaty Borowskiej-Beszty. Źródła zainteresowania daną problematyką znajdują się już w pracy magisterskiej (1992), która dotyczyła systemu opieki nad dziećmi/osobami z niepełnosprawnością intelektualną w Stanach Zjednoczonych. Zatem były one kontynuowane we Francji, gdzie obejmowały studia nad systemem inkluzji w lyońskich szkołach ogólnodostępnych (2012). Koncentrowały się i nadal koncentrują na porównaniu kulturowych uwarunkowań rozwoju i krystalizacji działań systemowych, adresowanych do osób z niepełnosprawnością w Polsce i innych państwach (przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych i Francji). Ich egzemplifikacją jest autorskie sprawozdanie Habilitantki pt.: *Tête-à-tête z Lyon i spécialité de la maison francuskiego systemu edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością: sprawozdanie z pobytu studyjnego w Lyon, 18.09.2010-25.09.2010* oraz współpraca naukowo-badawcza z Academie de Lyon. Dzięki współpracy z uczelnią francuską zrealizowała badania terenowe (2012) w trzech lyońskich szkołach i oddziałach inkluzywnych, a dzięki współpracy z konsultantem ds. niepełnosprawności Academie de Lyon - G. Gabilletem, zgromadziła dokumentację i wykonała pogłębione wywiady etnograficzne, realizowane etnograficzną techniką *shadowingu* (badania francuskiego systemu kształcenia i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością będą realizowane do końca 2014 roku).

Jeśli chodzi o Polskę, to badania problematyki edukacji nieformalnej osób z niepełnosprawnością realizowała w ramach projektu badawczego MNiSW (nr 0795/B/H03/2007/33), w latach 2007-2009(2010). Uzyskane wyniki były prezentowane, jako komunikat z badań, w opracowaniu pt.: *Edukacja nieformalna kultury dorosłych z niepełnosprawnością na tle habilitacji kulturowej i biegu życia*, podczas I Zjazdu Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego (Uniwersytet Jagielloński, 23-24.06.2009). Podawały nie tylko zdiagnozowane style życia uczestników badanej sceny kulturowej, ale także obszary nieformalnego uczenia się 50-ciu dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju, z dominacją osób z dysfunkcjami intelektualnymi w stopniu lekkim i umiarkowanym. Zlokalizowała również emicjnie źródła edukacji nieformalnej osób badanej populacji: rodzina (generacyjna i prokreacyjna), Kościoły (Rzymsko-Katolicki, Polskokatolicki, Zbór Świadków Jehowy), spotkania towarzyskie, imprezy kulturalne, praca, media, oraz sama niepełnosprawność jako fenomen.

W analizowanym obszarze działalności naukowej dr Beaty Borowskiej-Beszty znajdują się między innymi następujące publikacje: *Chances are? College education and students with disabilities in context of questions and dilemmas disability and higher education in Poland: basic evidence*, "Istoriko-Pedagogiczny Studii", Vypusk. 5, 2011, s. 64-68; *Tete-a-*

tete z Lyon i spécialité de la maison francuskiego systemu edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami: sprawozdanie z pobytu studyjnego w Lyon, 18.09.2010-25.09.2010, „Edukacja Otwarta”, nr 2, 2010, Wydawnictwo Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, Płock s. 215-225; *Edukacja permanentna w ujęciu Bogdana Suchodolskiego na podstawie książki pt.: Edukacja permanentna, rozdroża i nadzieje*. W: *Edukacja ustawiczna - idee i doświadczenia*, A. Frąckowiak i in. (red.), Oficyna Wydawnicza Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica: Wydawnictwo Naukowe NOVUM, 2010, s. 225-239; *Chauncey Gardner: planowanie stylu życia dla osoby dorosłej z zaburzeniami rozwoju*, „Wychowanie na co dzień”, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń, nr 1-2, 2008, s. 23-28; *Samotność po godzinach: o nadużywaniu alkoholu przez osoby niepełnosprawne umysłowo*, „Wychowanie na co dzień”, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń, nr 10-11, 2007, s. 31-34; *Triada środowisk życia osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju w kontekście rehabilitacji*. W: *Normalizacja środowisk życia osób niepełnosprawnych*, Cz. Kosakowski, A. Krause (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2005, s. 372-380.

2) Istotnym polem naukowych eksploracji Habilitantki są badania nad kwalitatywną orientacją badawczą w polskiej pedagogice specjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem badań etnograficznych i ich hybryd oraz badań historii życia, które realizuje od roku 1999. Mówiąc inaczej, w obszarze naukowych analiz, znajdują się kwestie identyfikacji założeń teoretycznych oraz praktyczne rozwijanie aplikacji metodologii kwalitatywnej w badaniach pedagogicznych, podejmujących zagadnienia ludzkiej niepełnosprawności, z akcentowaniem etnografii lingwistycznej i jej hybryd. Szczególne zainteresowania naukowe dotyczą dylematów autoetnografii, cyberetnografii, techniki etnograficznej *shadowing*, mikroetnografii, mikroetnografii wizualnej. Wymiernym efektem wskazanych zainteresowań naukowych jest książka pt.: *Etnografia dla terapeutów (pedagogów specjalnych) – szkice metodologiczne*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005 (ss. 255). Celem danego opracowania jest introdukcja (na gruncie polskiej pedagogiki specjalnej) pełnej, antropologicznej, terenowej strategii badawczej autorstwa J. Spradleya (amerykańskiego antropologa kultury) oraz rozwijanie kwalitatywnej orientacji badawczej w polskiej pedagogice. W książce opisano oraz refleksyjnie przeanalizowano strategię badań etnograficznych autorstwa J. Spradleya. Ponadto przedstawione są eseje i egzemplifikacje części raportu z badań, przeprowadzonych przez Habilitantkę, jako element Jej rozprawy doktorskiej.

Metodologii kwalitatywnej poświęcone są również wybrane artykuły, opublikowane w czasopismach z listy B, między innymi następujące: *Historia życia interpretowana*, „Acta

Universitatis Nicolai Copernici XVIII”, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2012, s. 51-61; *"Sama sobie tak postanowiłam, bo miałam dosyć takiego życia...[...]"*: uczenie się z własnej biografii w badaniach andragogicznych. W: *Uczenie się z (własnej) biografii*, E. Dubas, W. Świtalski (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011, s. 105-130; *„Idź i zrób coś”*: Wanda Szuman (1890-1994): polska andragog specjalna. W: *Seniorki polskiej andragogiki*, A. Frąckowiak (red.), Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji, Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2011, s. 69-96; *Deskrypcje etnograficzne i konstruowanie wiedzy kulturowej w pedagogice*. W: *Metodologiczne problemy tworzenia wiedzy w pedagogice: oblicza akademickiej praktyki*, J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac, K. Schmidt (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010, s. 213-230; *Epistemologiczny pry(z)mat pedagogiki i andragogiki specjalnej*, „Edukacja Otwarta”, Wydawnictwo Naukowe Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, Płock, nr 2, 2010, s. 139-154; *Uroczyste pożegnanie Elżbiety Zawackiej*. W: *Elżbieta Zawacka 1909-2009*, A. Frąckowiak, J. Półturzycki i in. (red.), Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji, Radom 2010, s. 231-235; *Metodologiczne konteksty badań kulturowych w obszarze andragogiki specjalnej*, „Rocznik Andragogiczny”, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii i Eksploatacji, Radom, T. 16, 2009, s. 110-123; *W tym cieniu jest tyle słońca: autoetnografia*, „Pedagogika Kultury”, D. Kubinowski (red.), Wydawnictwo Naukowe UMCS, Lublin, t. 5, 2009, s. 80-96; *Obserwacja uczestnicząca w pedagogice specjalnej jako metoda badań*. W: *Współczesne problemy pedagogiki specjalnej. Dyskursy pedagogiki specjalnej*, U. Bartnikowska, Cz., Kosakowski, A., Krause (red.), Wydawnictwo UWM, Olsztyn 2008, s. 74-80; *Etnografia w „Amazonii” uzależnień*, „Wychowanie na co dzień” Wydawnictwo Akapit, Toruń, nr 10-11, 2007, s. 44-48; *Etnograficzne poszukiwania w pedagogice specjalnej. Dylematy w terenie*. W: *Narracja – Krytyka – Zmiana. Praktyki badawcze we współczesnej pedagogice*, E., Kurantowicz, M., Dziemianowicz-Nowak (red.), DSWE, Wrocław 2007, s. 223-231; *O wieloparadygmatyczności w tradycjach badawczych pedagogiki i pedagogiki specjalnej*, „Nauki o Edukacji”, Parzęcki R. (red.), KPSW, Bydgoszcz, nr 2, 2007, s. 25-34; *Speciální pedagog jako překladač kultury*. W: *Proměny Pedagogiki*, J., Prokop, M., Rybičková (red.), Univerzita Karlova, Praha 2005, s. 343-348.

Wskazane wyżej opracowania opisują problematykę eksploracji i udoskonalania warsztatu metodologicznego pedagoga o epistemologiczną i heurystyczną sferę badań, nie odrzucając jednocześnie strategii metodologicznych opartych o dyskursy ontologiczne. Ponadto omawiają problematykę niepełnosprawności w perspektywie epistemologicznej, badań terenowych etnograficznych. Tekst poświęcony deskrypcjom etnograficznym pt.:

Deskrypcje etnograficzne i konstruowanie wiedzy kulturowej w pedagogice Habilitantka opublikowała w opracowaniu zbiorowym pt.: *Metodologiczne problemy tworzenia wiedzy w pedagogice: oblicza akademickiej praktyki*, J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac, K. Schmidt (red.), Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2010, s. 213-230. Dwa kolejne artykuły na temat badań etnograficznych, pt.: *Mity rafy i realia etnografii w eksploracjach pedagogicznych* i pt.: *Etnograficznym kluczom, subtelnościom i ścieżkom poszukiwania tematów kulturowych w analizach danych jakościowych* - znajdują się w toku wydawniczym. W teście *Speciální pedagog jako překladač kultury*. W: *Proměny Pedagogiki*, J., Prokop, M., Rybičková (red.), Univerzita Karlova, Praha 2005, s. 343-348 Habilitantka wskazała na rolę pedagoga specjalnego jako tłumacza fenomenów kultury niepełnosprawności.

Kolejnym, wymiernym wątkiem zespołowego eksplorowania problematyki metodologicznej był raport badawczy historii życia Wandy Szuman, toruńskiej pedagog specjalnej. Habilitantka kierowała danymi badaniami. Zostały oparte na biografii konstruktywistycznej i były realizowane między innymi przez członkinie Studenckiego Koła Naukowego Pedagogów, Sekcji Pedagogiki Specjalnej. Tytuł owego raportu/opracowania: *Wanda Szuman pedagog i andragog specjalny - szkice do portretu*, Wydawnictwo Naukowe ITE, Radom 2009 (ss. 224). Badaniom biograficznym życia W. Szuman poświęciła również tekst, pt.: *„Idź i zrób coś”: Wanda Szuman (1890-1994): polska andragog specjalna*, 2011, (s. 69-96), wydany w pracy zbiorowej pod red. Anny Frąckowiak pt.: *Seniorki polskiej andragogiki* (2011).

Ponadto, opracowała raport z realizacji badań biograficznych życia 36-letniej kobiety Blanki, matki 6-miesięcznej Bianki, który opublikowała w ramach badań zespołowych, realizowanych na Uniwersytecie Łódzkim, w Zakładzie Andragogiki i Gerontologii Społecznej, pod kierunkiem prof. dr hab. E. Dubas. Badania dotyczyły uczenia się z (własnej) biografii. Zakładały realizację pogłębionego wywiadu narracyjnego wraz z autorsko zrealizowaną koncepcją analizy uzyskanych danych. Na potrzeby badań przeprowadziła analizę łączącą wybrane relacje semantyczne, opracowane przez J. Spradleya, a obejmujące okres życia Blanki. Zidentyfikowała trzy dziedziny (kategorie analityczne) rozważania problemu badawczego. Pierwszą były cechy badanej osoby (Blanki) w aspektach: dzieciństwa, młodości i dorosłości. Drugą: umiejętność uczenia się własnej biografii. W omawianym badaniu przeprowadziła analizę tzw. „linii życia”, nawiązując do koncepcji badań „biegu życia” Glena H. Elder. Raport z badań pt. *„Sama sobie tak postanowiłam, bo miałam dosyć takiego życia [...]” Uczenie się z własnej biografii w badaniach andragogicznych* (s. 105-131) został opublikowany w książce pod redakcją E. Dubas

i W. Świtalskiego pt. *Uczenie się z (własnej) biografii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.

3) *Badania nad enkulturacją, akulturacją i analizą relacji kultur dominujących wobec osób z niepełnosprawnościami oraz współczesnymi koncepcjami opisującymi życie osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju* odnoszą się do eksploracji i analizy treści opracowań naukowych, ilustrujących wątki problematyki niepełnosprawności i kultury od najwcześniejszych czasów. W monografii autorskiej pt.: *Niepełnosprawność w kontekstach kulturowych i teoretycznych*, wydanej w 2012 roku przez Oficynę Wydawniczą Impuls. (ss. 254) przeanalizowała relacje dwóch fenomenów: kultury i niepełnosprawności, w dwóch podstawowych ujęciach: 1) chronologiczne - przedstawia pierwsze informacje o zjawisku niepełnosprawności ludzkiej odniesione do czasów prehistorycznych, poprzez wszystkie wieki rozwoju społeczno-cywilizacyjnego, po czasy współczesne, z jednoczesnym zaakcentowaniem relacji zjawisk w kulturach, jako dominujących, wobec problematyki niepełnosprawności. Wskazała Soranusa z Efezu (98-130 w. n.e) jako wysoce prawdopodobnego ojca pedagogiki specjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem oligofrenopedagogiki, jako jednej z jej subdyscyplin naukowych i praktycznych. Zilustrowała źródła i pochodzenie humanitarnego prototypu terapii i opieki prowadzonej w domach dla osób niepełnosprawnych (począwszy od około 600 roku n.e., a zapoczątkowanej w belgijskim mieście Geel). Analizując aktualną sytuację osób niepełnosprawnych skonstruowała oraz szczegółowo opisała autorską koncepcję habilitacji kulturowej osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju. Nie mogę jednak przejść obok i pominąć milczeniem podejścia Habilitantki do kwestii edukacji osób niepełnosprawnych w Rosji (zawartego w podrozdziale 1.1.5.), wielce krytycznego, odrzucającego jakiekolwiek pozytywy, dodatnie strony w rozwiązaniach systemowych i działaniach społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych w carskiej Rosji, a nawet w Związku Radzieckim. To sądy oparte i zasadniczo zaczerpnięte ze źródeł anglojęzycznych (amerykańskich i angielskich), a więc tych mogących prezentować oderwany od rzeczywistego i obiektywnego ogląd na niniejszą kwestię. Sądzę, że Habilitantka nie miała podstaw do lansowania tak jednostronnego spojrzenia na dane zagadnienie, w oparciu o poglądy innych, bez bezpośredniej, osobistej i praktycznej styczności z analizowanym.

W tekście pt.: *Anatema szoku kulturowego w andragogice specjalnej* (s. 163-179), opublikowanym w czasopiśmie „Edukacja Otwarta” (Lista B), nr 2, 2008 r. podała model szoku kulturowego w kulturze niepełnosprawności - po interpretacji i reinterpretacji modelu szoku kulturowego autorstwa amerykańskiego antropologa Kalervo Oberg'a (z roku 1960).

W książce pt.: *Etnografia dla terapeutów (pedagogów specjalnych)* – szkice

metodologiczne, 2005, po wtórnej analizie danych z badań etnograficznych, zrealizowanych jako badania w działaniu, kolaboracyjne, etnograficzne i dotyczące formowania się wspólnoty terapeutycznej, wskazała prawidłowość polegającą na tym, że w przeciwieństwie do proponowanego modelu szoku kulturowego K. Oberg, podającego jako pierwszą, fazę szoku (tzw., miesiąca miodowego) ustaliła, że w kulturze niepełnosprawności, szok kulturowy u osób wchodzących do kultury niepełnosprawności z zewnątrz (opiekunów, terapeutów, pracowników) nie jest poprzedzony fazą miesiąca miodowego. Jako pierwszą fazę wskazała: zaistnienie samego szoku, po której ujawniała się prawidłowość, polegająca na realizowaniu dwóch zasadniczych dróg radzenia sobie z szokiem: 1) związana z zachwytem i misją i 2) związana kryzysem, adaptacją i akulturacją w kulturach niepełnosprawności. To opracowanie bardzo wartościowe, aczkolwiek pewne pytania wywoływać może (choć jest to kwestia wysoce dyskusyjna) lansowany (i obecnie dość krytykowany) pogląd o obecności u osób z niepełnosprawnością intelektualną schorzeń psychicznych, np. schizofrenii (s. 17, 68, 73). Także interpretacja potrzeb osób z niepełnosprawnością, jako innych i odmiennych w porównaniu z osobami pełnosprawnymi (s. 98), bowiem generalnie rzecz ujmując potrzeby jednych i drugich są identyczne. Odmienne/inne, jeśli już o owej odmienności/inności mówimy, mogą być: sposoby zaspokajania potrzeb, ich zakres, czy wykazywane preferencje w korelacjach ważności i/lub dominacji.

4) Innym obszarem zainteresowań badawczych Habilitantki są badania nad opracowaniem autorskiej metody terapeutycznej (metody intymności i interakcyjności – MII, a także jej praktycznym wdrożeniem) oraz terapią przez narrację i pisanie twórcze. Autorska metoda terapii osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną, była wdrażana w czasie specjalistycznych zajęć terapeutycznych z uczestnikami Pracowni Rozwijania Twórczości Osób Niepełnosprawnych i Warsztatów Terapii Zajęciowej „Pracownia” w Toruniu, w latach 1993-2008. Założenia teoretyczne danej metody zostały opisane w monografii pt.: *Echa ekspresji. Kulturoterapia w andragogice specjalnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008 (ss. 150) oraz w artykule pt.: *Metoda Intymności i Interakcyjności na tle narracji i pisanie twórczego kobiety z zespołem Downa* (s. 215-232), znajdującym się w opracowaniu pod redakcją Bogusławy Kaczmarek pt.: *Trudna dorosłość osób z zespołem Downa: jak możemy wspomóc?*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009.

Istotą metody jest pobudzanie aktywności narracyjnej i pisarskiej osób z niepełnosprawnością intelektualną, bazując na dwóch etapach: intymności i interakcyjności. Intymność to proces „spotkania z sobą”, zaś interakcyjność – to proces nawiązania „dialogu

ze światem”. Nadrzędnym zadaniem fazy intymności jest skierowanie uwagi i dotarcie do własnych myśli, zdań, pragnień, które są wypowiedzane ustnie, a następnie zapisane z wykorzystaniem maszyny do pisania. Faza interakcyjności z kolei włącza prowadzenie dialogu oraz stawianie pytań obcym osobom przychodzącym z zewnątrz. Działania terapeutyczne zakładają stałą obecność osób z zewnątrz, np. słuchaczy studiów podyplomowych lub wolontariuszy. Rolą osób obcych jest nawiązanie dialogu z osobą niepełnosprawną oraz odpowiadanie na jej pytania. Zadaniem ludzi niepełnosprawnych jest wykazanie zainteresowania rozmówcą i jego życiem, z wykorzystaniem matrycy wywiadu etnograficznego, skonstruowanego przez Jamesa Spradleya. Dzięki takim działaniom osoby dorosłe niepełnosprawne intelektualnie były aktywizowane w relacjach interpersonalnych, polegających na zadawaniu pytań osobom sobie nieznany. Ponadto mogły poznawać życie innych ludzi, zainteresować się innym człowiekiem, jak również dynamizować się na zadawanie pytań każdemu, bez zbędnych obaw i lęków o prezentowany poziom umiejętności komunikacyjnych.

Monografię pt.: *Echa ekspresji. Kulturoterapia w andragogice specjalnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008 generalnie oceniam jako niezwykle wartościową, szczególnie z praktycznego punktu widzenia. Zawiera bowiem liczne, ciekawe wskazówki praktyczne w obszarze szeroko ujętej terapii, a zasadniczo kulturoterapii dorosłych osób niepełnosprawnych, uwzględniające aktywizację i rozwój psychospołeczny poprzez nie zawsze tradycyjne formy, np. filmoterapię, fototerapię, choreoterapię. Aczkolwiek dziwić mogą: obecne w książce zróżnicowanie pedagoga specjalnego i oligoferenopedagoga (s. 13), a także powtórzenia, z opracowania *Etnografia dla terapeutów (pedagogów specjalnych) – szkice metodologiczne*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2005 tabeli 5 (s. 73), przedstawiającej schorzenia i zespoły włączone w zakres definicji „zaburzenia w rozwoju” (tabela 4, s. 55 analizowanego opracowania).

Ocena rozprawy habilitacyjnej

5) *Badania nad stylem życia dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju* stanowią *credo* i kwintesencję dotychczasowych osiągnięć naukowych Habilitantki. Zostały przedstawione w publikacji pt.: *Etnografia stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju* (ss. 366), Wydawnictwo UMK, Toruń 2013. Składa się z, jak to ujmuje Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego, „Auto-etnograficznego wstępu”, w którym opisuje swoją drogę naukową (a w dużej mierze także osobistą) w dochodzeniu do problematyki badania zjawiska niepełnosprawności ludzkiej, ułożonego w ujęciach kulturowych i w modelu kulturowym, konstruowanym przy zastosowaniu metod jakościowych, konkretnie – metody

etnograficznej. Kolejno umieszczono dwie części, obejmujące cztery rozdziały.

Część pierwsza pt. „Styl życia w świetle literatury” włącza jeden rozdział – rozdział pierwszy pt. „Styl życia” i stanowi teoretyczną analizę zagadnienia stylu życia ludzi, prezentowaną w koncepcjach Alfreda Adlera, Maxa Webera i Alfreda L. Kroebera, w ujęciu psychologicznym, socjologicznym i antropologicznym z okresu XX i XXI wieku, w zrealizowanych (wybranych) badaniach psychologicznych, socjologicznych, antropologicznych oraz pedagogicznych (we wspomnianym wyżej okresie, w Polsce i za granicą). Koncentruje się również na kwestiach badania stylu życia osób dorosłych z niepełnosprawnością.

Część druga pt. „Badania własne” obejmuje dwa rozdziały, tzn. rozdział drugi pt. „Metodologia badań” oraz rozdział trzeci pt. „Styl życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju – wyniki badań etnograficznych”.

W rozdziale drugim, metodologicznym, zostały podane oraz opisane następujące elementy:

- założenia koncepcyjne badań, ze szczególnym uwzględnieniem ich celu ogólnego;
- metoda badań (opisuje się zarówno procedurę badawczą, wywiady etnograficzne jak i zagadnienie etyki gromadzenia danych);
- próba celowa (ze wskazaniem trudności obecnych w czasie gromadzenia danych);
- analiza wywiadów etnograficznych i danych obserwacyjnych (włączająca obszar analizy dziedzin kulturowych oraz odkrywania tematów kulturowych);
- wiarygodność badań oraz ich triangulacja;
- ograniczenia związane ze zrealizowanymi badaniami.

W rozdziale trzecim prezentowane są oraz szczegółowo artykułowane wyniki badania stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju, realizowanego z uwzględnieniem strategii badań etnograficznych. Uwzględniają także analizę deskryptywną w dwóch, uznanych za podstawowe, dziedzinach ludzkiego życia badanych, z koncentracją na osobach z niepełnosprawnością intelektualną (w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym – była jedna osoba z takim stopniem niepełnosprawności intelektualnej):

- dziedzina pierwsza - świat jako: przyroda, ludzie, przestrzeń duchowa, wartości, poznanie, miejsce, życie (praca, rekreacja od poniedziałku do piątku, styl życia w soboty i niedziele, styl życia – wizyty na cmentarzu, życie we wspólnocie Kościoła, uczenie się wzorów życia, obyczajów rytuałów: w rodzinie, Kościele, w czasie spotkań towarzyskich, więzi intymnych i tzw. pogaduch, podczas imprez kulturalnych i sportowych, w obiektach kultury, bibliotekach i muzeach, w pracy, dzięki mediom oraz uczenie się niepełnosprawności);
- dziedzina druga – obraz siebie: cechy fizyczne/cechy wyglądu, cechy psychiczne/cechy

charakteru, umiejętności, inne cechy, ważne życiowo wartości, marzenia (obraz siebie w roli matki/ojca w marzeniach i w rzeczywistości, wymarzony mężczyzna i wymarzona kobieta, wymarzona praca).

W rozdziale czwartym pt. „Życie czyimś planem na życie” – etnografia stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju” realizowane są analizy etnograficzne uzyskanych wyników badań własnych w dwóch wybranych dziedzinach/obszarach ich aktywności życiowej: ekspresja kultury (czas, wydarzenia, aktywność i rytuały, wiedza kulturowa i język), wartości kultury (osobiste, grupy, tabu). Ponadto znajdują się wnioski z badań adresowane do teorii habilitacji kulturowej oraz praktyki wsparcia osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju.

Opracowanie zamykają: „Zakończenie”, „Bibliografia”, „Aneks” oraz streszczenie w języku angielskim („Ethnography of the life style of the culture pf adults with disability living in Toruń – summary”).

Wartości analizowanego opracowania dopatruję się w tym, że na podstawie koncepcji Franza Boasa oraz jego uczniów, m.in. Ruth Benedict (tzn. koncepcji relatywizmu kulturowego) i w oparciu zrealizowane w latach 2007-2009(2010) badania etnograficzne, opisują obraz stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju, z dominującą dysfunkcją w sferze intelektualnej (50-ciu osób) - badania były częścią grantu habilitacyjnego MNiSW nr 0795/B/H03/2007/33. Habilitantka wskazała strukturę organizacyjną kultury badanych, opartą na dwóch podstawowych dziedzinach: ekspresja kultury oraz jej wartości. Dzięki prowadzonym analizom deskryptywnym nie tylko poznała dziedziny owej kultury w dwóch obszarach/płaszczyznach: ekspresja kultury (charakteryzowana przez czas, wydarzenia, aktywności, rytuały, wiedzę kulturową oraz język) i wartości kultury (charakteryzowane przez wartości osobiste, wartości kultury badanych, tabu), ale także - bazując na badaniach własnych, zdefiniowała fenomen kulturowy stylu życia uczestników badań, tzw. stylu „życia czyimś planem na życie”. Pokazała również swoistość uczenia się kultury dominującej, polegającego na przewadze procesu enkulturacji nad akulturacją. U uczestników badań zidentyfikowała kilka wzorów obrazu siebie i świata, i zilustrowała ich funkcjonowanie w rodzinach pochodzenia (wśród obrazu siebie dominował wzór własnego całościowego wizerunku jako: kobiety, mężczyzny, ludzi - z peryferyjną lokalizacją niepełnosprawności). Ujęła też wzór życia badanych w rodzinach generacyjnych, polegający na czynnej opiece nad małymi dziećmi pełnosprawnego rodzeństwa, ewentualnie kuzynostwa. Podała sugestie do dalszych badań i wnioski adresowane do praktyki i teorii wsparcia osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju, z dominującą dysfunkcją intelektualną.

Dyskusja

Mimo (co podtrzymuję) pozytywnej opinii na temat rozprawy habilitacyjnej, mam też pewne wątpliwości co do niektórych treści, poglądów oraz podejść prezentowanych przez Habilitantkę, wyartykułowanych w analizowanym opracowaniu. Zasadniczo mam na myśli kilka kwestii.

Pierwsza – to wątpliwości dotyczące postrzegania stanu niepełnosprawności intelektualnej w kontekście habilitacji i rehabilitacji. Konkretnie chodzi o to, czy istniała pewność, że badane osoby były osobami z niepełnosprawnością intelektualną od urodzenia, a więc tymi potrzebującymi działań habilitacyjnych, czy też problemy natury intelektualnej pojawiły się w późniejszym okresie życia, a jeśli tak, to możemy sądzić, iż u danych osób rozwój intelektualny początkowo przebiegał zgodnie z przyjętymi standardami normy i później uległ zaburzeniu (zahamowaniu) pod wpływem różnych czynników oraz okoliczności (zewnętrz- i wewnętrznych). Aktualne podejście do stanu niepełnosprawności intelektualnej, zaakceptowane przez Światową Organizację Zdrowia podkreśla, że niepełnosprawność intelektualna może powstać w okresie rozwojowym i ujawnić się do 18-tego roku życia, co oznacza, że osoby z tej kategorii dysfunkcji intelektu potrzebują zasadniczo działań rehabilitacyjnych. Ponadto, większość badanych to osoby, jak to określa Habilitantka, z tzw. podwójną diagnozą (tj. z równoczesnym, poważnym uszkodzeniem, np. wzroku/niewidzeniem), a jeśli tak, to w sytuacji sprzężeń mamy do czynienia z jakościowo odmiennym stanem niepełnosprawności, którego nie można i nie należy identyfikować kategorycznie w kryteriach niepełnosprawności intelektualnej. Powstaje bowiem zupełnie uzasadniona wątpliwość, na ile problemy natury intelektualnej u takich osób wynikają z rzeczywistej niepełnosprawności intelektualnej, identyfikowanej jako niepełnosprawność podstawowa i wiodąca, a na ile inny typ niepełnosprawności, np. niewidzenie, ograniczył możliwości rozwoju intelektualnego – i wówczas niepełnosprawnością wiodącą, podstawową u takich osób nie jest niepełnosprawność intelektualna, a niewidzenie. Od takich rozgraniczeń zależeć przecież może (i na ogół zależy) podejście badanego do postrzegania obrazu świata, siebie i jakości własnego życia. Podana przez Habilitantkę definicja terminu „podwójna diagnoza” (s. 102) wydaje mi się, iż wyklucza obecność innych niepełnosprawności. Podkreśla natomiast możliwą współobecność u osoby z niepełnosprawnością jedno-typową problemów natury psychicznej, emocjonalnej i/lub behawioralnej. Poza tym, na widzenie siebie i jakości własnego życia przez osoby dorosłe z niepełnosprawnością intelektualną rzutuje nie tylko posiadany stopień niepełnosprawności intelektualnej (lekki, umiarkowany i znaczny – jak to miało miejsce

w badaniach), czy wiek kalendarzowy, ale również, a właściwie przede wszystkim, posiadany przez te osoby wiek inteligencji – i to właśnie wiek inteligencji decyduje o jakości funkcjonowania psychospołecznego danej kategorii osób niepełnosprawnych (np. wpływa na preferowane programy telewizyjne, tożsame z programami telewizyjnymi preferowanymi przez pełnosprawne dzieci i młodzież w okresie późnego dzieciństwa i wczesnej adolescencji). Wpływa również na: pozytywne myślenie o sobie i o własnych możliwościach, na częstokroć zawyżoną samoocenę (co znalazło potwierdzenie w zrealizowanych badaniach własnych), chociaż zinterpretowane w korelacjach wpływów kulturowych, na brak postrzegania siebie przez pryzmat niepełnosprawności (mimo, że jak zauważa Habilitantka, „niepełnosprawność rzutuje na to jacy są”).

Druga kwestia obejmuje wątpliwości typologiczne/klasyfikacyjne podawane przez Habilitantkę, a polegające na różnicowaniu, jako odrębnych kategorii niepełnosprawności, uszkodzeń fizycznych i sensorycznych (sensoryczne to też fizyczne), sensorycznych i zaburzeń wzroku (s. 67) – zaburzenia wzroku to zaburzenia sensoryczne, czy zespołu Downa i niepełnosprawności intelektualnej (s. 65, s. 136).

Trzecia dotyczy zarówno artykułowanych przez Habilitantkę wątpliwości pod adresem niektórych charakterystyk funkcjonowania osób z niepełnosprawnością sprzężoną, jak i kwestii formalnej strony realizacji badań. Co do wątpliwości dotyczących funkcjonowania osób niepełnosprawnych intelektualnie niewidzących, to nie powinien dziwić fakt braku umiejętności posługiwania się pismem Braille'a, gdyż wynika to albo z niepełnosprawności intelektualnej, albo z nabytego w późniejszym okresie życia uszkodzenia wzroku. Co do formalnej strony realizacji badań - wątpliwości budzą: okoliczności realizacji wywiadów etnograficznych (w gabinetach psychologów, kaplicach, we własnym domu Habilitantki), swobodny dostęp do danych na temat badanych (skoro obowiązuje Ustawa o ochronie danych osobowych), okoliczności, w jaki sposób badani podpisywali zgodę na udział w badaniach (skoro niewidomi nie znali pisma Braille'a, zaś osoby z głębszymi stopniami niepełnosprawności intelektualnej w wielu przypadkach nie opanowują umiejętności pisania, a tym bardziej pisania ze zrozumieniem).

Czwarta kwestia o charakterze koncepcyjnym, ale jednocześnie (w dużej mierze), także stylistycznym i edytorskim, zasadniczo dotyczy tytułu książki, którego z logicznego punktu widzenia po prostu nie rozumiem, a co za tym idzie nie rozumiem też ujęcia pierwszego głównego problemu badawczego, pierwszego i drugiego pytania badawczego szczegółowego, tytułu rozdziału trzeciego („Styl życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju – wyniki badań etnograficznych”) i rozdziału czwartego („Życie

czyimś planem na życie’ – etnografia stylu życia kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju”) oraz wybranych podrozdziałów w tych rozdziałach wyodrębnionych (np. 4.2.2. „Wartość grupy – kultury dorosłych torunian z zaburzeniami rozwoju”). Nie mogę też zidentyfikować, co tak naprawdę oznacza sformułowanie „etnografia stylu życia kultury”, a konkretnie sformułowanie: „życia kultury” oraz tego, w jakim obszarze ulokować analizowaną książkę - czy w obszarze etnografii czy pedagogiki specjalnej. Mam ponadto wrażenie o istnieniu wysokiego subiektywizmu w planowanych i realizowanych działaniach badawczych, w interpretacji, a nawet reinterpretacji uzyskanych wyników. A to wszystko skłania ku dyskusji na ile można i należy zaakceptować subiektywizm badacza, na ile ów subiektywizm można postrzegać w kategoriach naukowości i na ile jest on zasadny, aby sformułować wniosek o wiarygodności badań oraz nowatorskim wkładzie do określonej dyscypliny/subdyscypliny naukowej. I dodatkowo, na ile na podstawie takich badań można zmieniać i modyfikować dotychczasowe rozwiązania w działaniach na rzecz osób stanowiących podmiot zainteresowań badawczych ich realizatora. Dostrzegam również obecność powtórzeń co najmniej kilku prezentowanych w opracowaniu rysunków i schematów (np. rys. 7 – s. 122 i rys. 9 – s. 160 i inne), definicji pojęć (np. habilitacja – s. 99 i s. 308), niepoprawną pisownię nazwiska prof. Amadeusza Krause (poprawna pisownia przez „s” a nie przez „z”, np. s. 86, s. 88, s. 340), istnienie wątpliwości co do pisowni nazwiska prekursora antropologii kultury: Herodot z Halikarnassu (s. 26) czy Herodot z Halikarnasu (Halikarnasu – przez jedno czy dwa „s”). Nie rozumiem też określenia „zaburzenia zachowania na tle organicznym” (s. 134) oraz sformułowania, że „niepełnosprawność intelektualna u dziecka jest indywidualną tragedią rodziców” (s. 310).

Kwestia piąta – ostatnia – dotyczy propozycji wynikających z badań adresowanych do obszaru habilitacji oraz praktyki pedagogiki specjalnej, a szczególnie propozycji edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną na poziomie wyższym (s. 312, s. 316). Z przedstawionych bowiem wniosków wynika, że Habilitantka postuluje, bez podania konkretów i szczegółów, włączenie takich osób w nurt kształcenia wyższego – co wydaje się wysoce kontrowersyjne w przełożeniu na prezentowany przez osoby niepełnosprawne intelektualnie poziom funkcjonowania psychicznego i społecznego.

Ocena dorobku naukowo-badawczego w przełożeniu za wymagania stawiane w Ustawie o stopniach i tytule naukowym

Wracając do sedna oceny dorobku naukowego dr Beaty Borowskiej-Beszty należy dokonać przełożenia na wymagania stawiane w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, Ustawie z dnia 18

marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw, jak również w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. nr 204, poz. 1200).

Należy podkreślić, że przedstawiony do oceny dorobek naukowy, przekracza istotnie dorobek naukowy przed uzyskaniem stopnia doktora oraz, wraz z rozprawą habilitacyjną, wnosi znaczący wkład w rozwój pedagogiki specjalnej w Polsce (dziedzina nauk społecznych, dyscyplina: pedagogika). Ogółem włącza, wraz z rozprawą habilitacyjną, cztery książki autorskie, jedną książkę opublikowaną pod redakcją, 25 artykułów i rozdziałów w pracach pod redakcją i/lub współredakcją innych autorów, albo opublikowanych w czasopismach naukowych (w tym dwa za granicą). Obejmuje kilka ważnych, a wymienionych w treści niniejszej recenzji, obszarów naukowych eksploracji, realizowanych w oparciu o jakościowe strategie badań naukowych, ze szczególnym zastosowaniem metody etnograficznej. Obejmuje także fakt kierowania krajowymi i zagranicznymi projektami badawczymi, członkostwo w radach redakcyjnych dwóch czasopism naukowych („Edukacja Otwarta” i „Studia Kulturowo-Edukacyjne”), w Akademickim Towarzystwie Andragogicznym. Prace naukowe Habilitantki są cytowane w opracowaniach międzynarodowych, np. w Szwecji, w Högsolan i Gävle, Institutionen för vårdvetenskap och sociologi, cytowanie przez Barbarę Akam i Svetlane Larsson w tekście z 2009 roku pt.: *Integrations - och normaliseringsmål för personer med intellektuella funktionsnedsättningar – en studie av personalens upplevelser av daglig omsorgsverksamhet i Polen (Integracja - i normalizacja osób z niepełnosprawnością intelektualną - analiza doświadczeń pracowników codziennych zajęć opiekuńczych w Polsce)*; Högsolan i Gävle, Institutionen för vårdvetenskap och sociologi; cytowano na s. 17 opracowanie pt. *Etnografi för terapeuter, sÄrlÄrare - metodologiska skisser (Etnografia dla terapeutów - pedagogów specjalnych – szkice metodologiczne)*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005. Posiada również cytowania w opracowaniach krajowych (np. S. Sadowska w książce pt.: *Jakość życia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2006; s. 71, 72, 73 - cytuje artykuł pt.: *Triada środowisk życia osób dorosłych z zaburzeniami rozwoju w kontekście rehabilitacji*, opublikowany w książce pt. *Normalizacja środowisk życia osób niepełnosprawnych*, Cz. Kosakowski, A. Krause (red.), Wydawnictwo Naukowe UWM, Olsztyn 2005; A. Frąckowiak - w tekście pt.: *Metodologia badań pedagogicznych*. W:

Vademecum metodologiczne studentów Wydziału Pedagogicznego, Z. Kruszewski (red.), Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock 2008, cytuję książkę pt.: *Etnografia dla terapeutów (pedagogów specjalnych) – szkice metodologiczne*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005, cytowanie na s. 25).

Konkluzja

Na podstawie przedłożonych mi do oceny materiałów stwierdzam, że dorobek naukowo-dydaktyczny dr Beaty Borowskiej-Beszty spełnia wymogi stawiane przy nadawaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego oraz wnosi oryginalny i wymierny wkład w rozwój pedagogiki specjalnej w Polsce. W związku z powyższym wnioskuję o przeprowadzenie kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego.

Marzenna Zaorska

Olsztyn, dnia 8 listopada 2013 r.